

Finanční stabilita v ČR, bankovní regulace a zavedení eura

Miroslav Singer
guvernér, Česká národní banka

Vysoká škola ekonomická
Praha, 2. listopadu 2010

Obsah

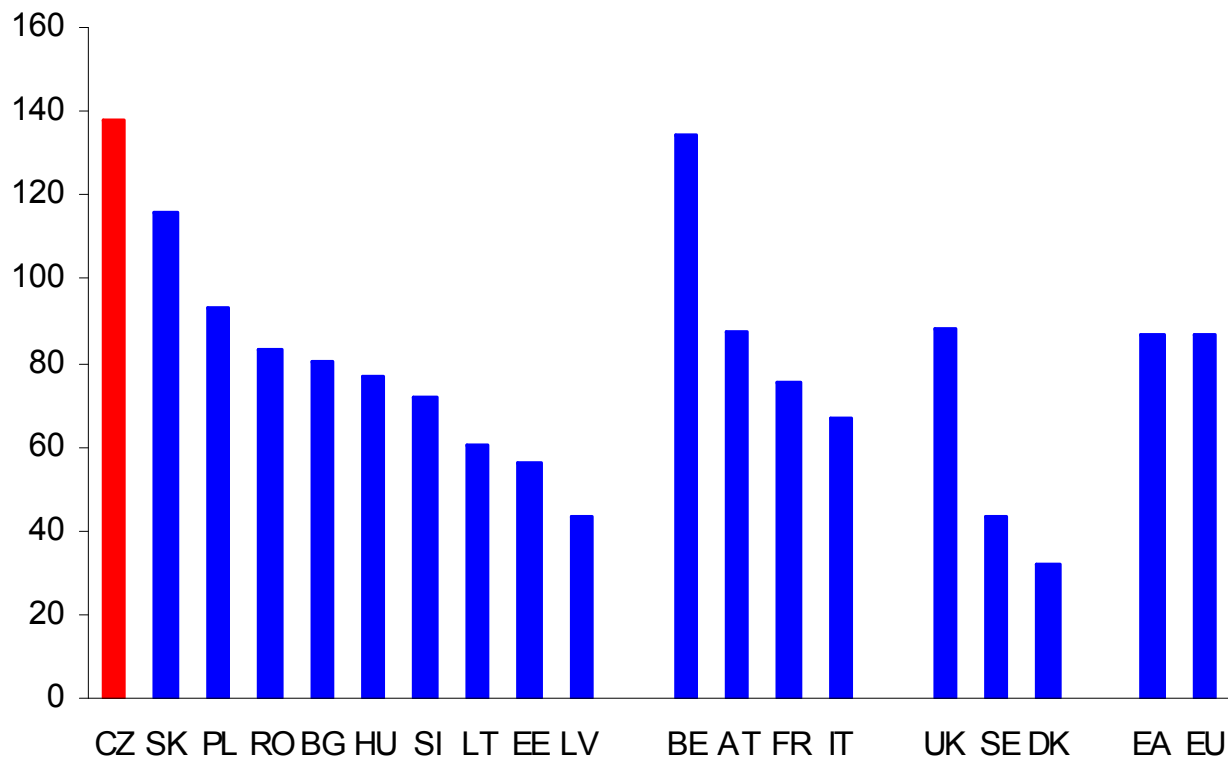
- Finanční stabilita v ČR
- Aktuální vývoj bankovní regulace
- Zavedení eura

Čím se vyznačoval finanční (bankovní) sektor v ČR na začátku krize?

- Měl přebytek likvidity (ČNB stahuje peníze)
- Byl relativně „izolovaný“ (má dostatek zdrojů pro poskytování úvěrů z primárních vkladů)
- Měl tradiční konzervativní model (v průběhu transformace existoval dostatek příležitostí k růstu)
- Měl nízký podíl nesplácených úvěrů
- Banky neposkytovaly ve větší míře úvěry v cizích měnách (nebyly závislé na funkčnosti trhů sloužících k zajišťování kurzového rizika)
- Podíl „toxických“ aktiv byl zanedbatelný (méně než 1 % aktiv)
- Byl kapitalizovaný a vysoce ziskový

Finanční systém v ČR byl méně zranitelný než jinde

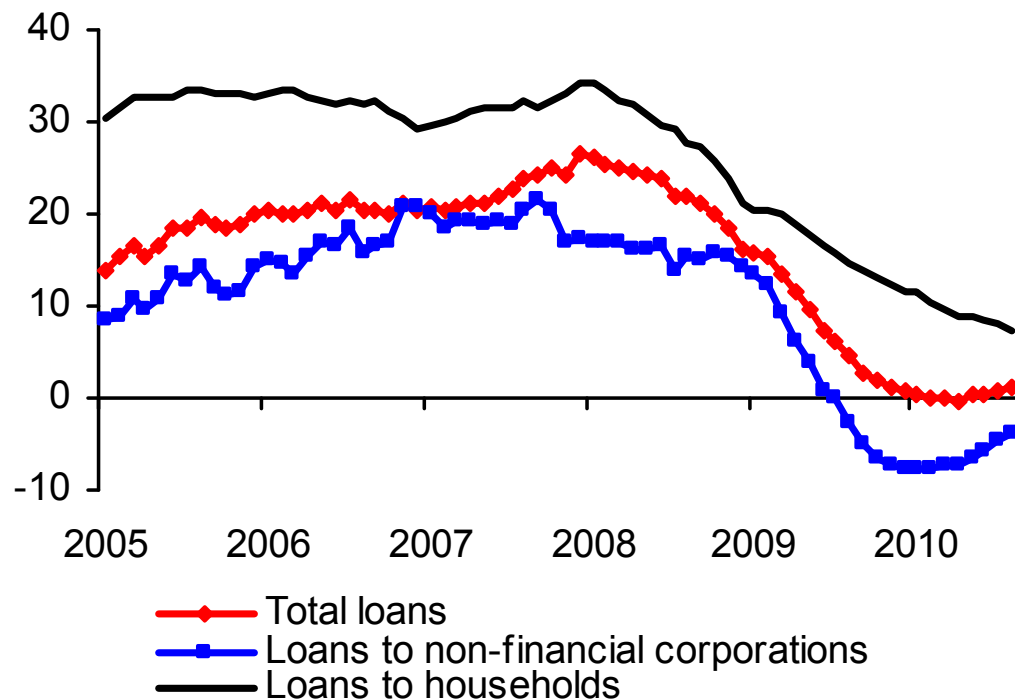
Poměr vkladů k úvěrům ve vybraných zemích EU v roce 2009

Pramen: ECB

V roce 2009 měla ČR nejvyšší poměr vkladů k úvěrům

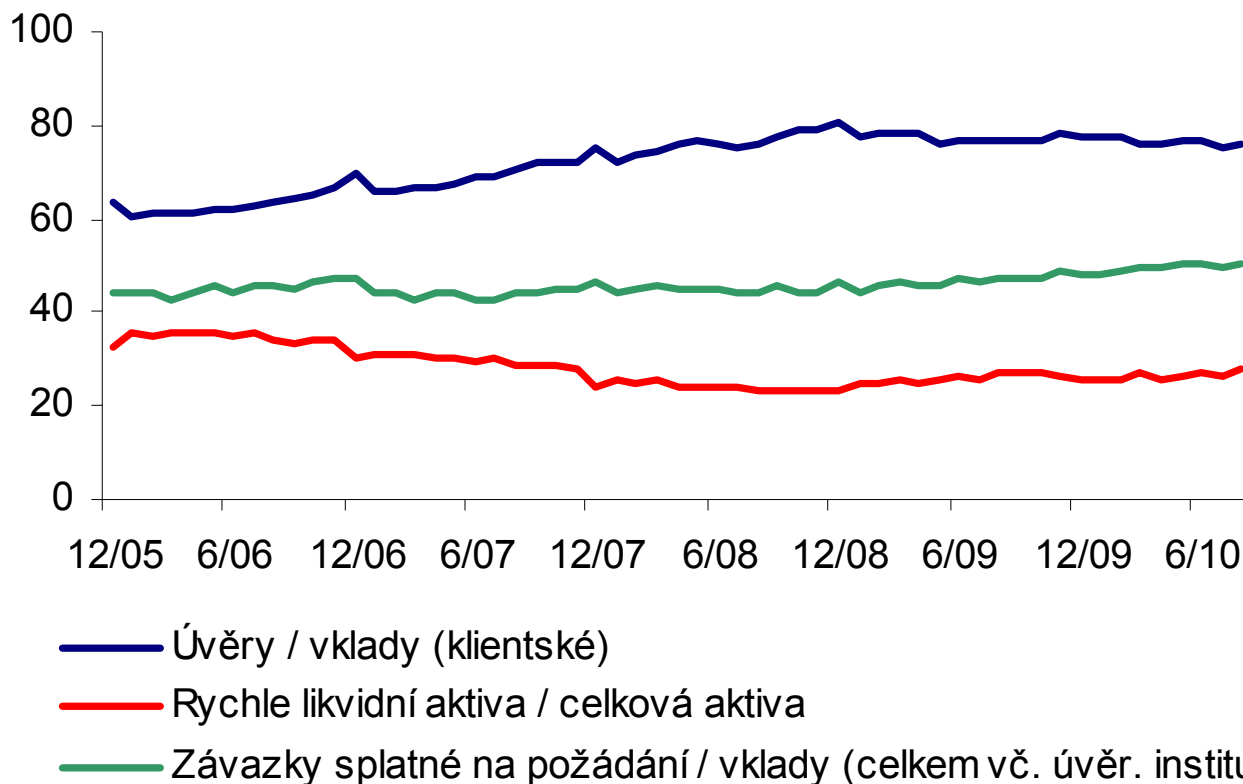
Úvěry nefinančním podnikům a domácnostem (mzr. změna v %)

Pramen: ČNB

Zatímco stavy úvěrů domácnostem v průběhu krize setrvale zpomalovaly růst, stavy úvěrů podnikům v posledních měsících zpomalily pokles

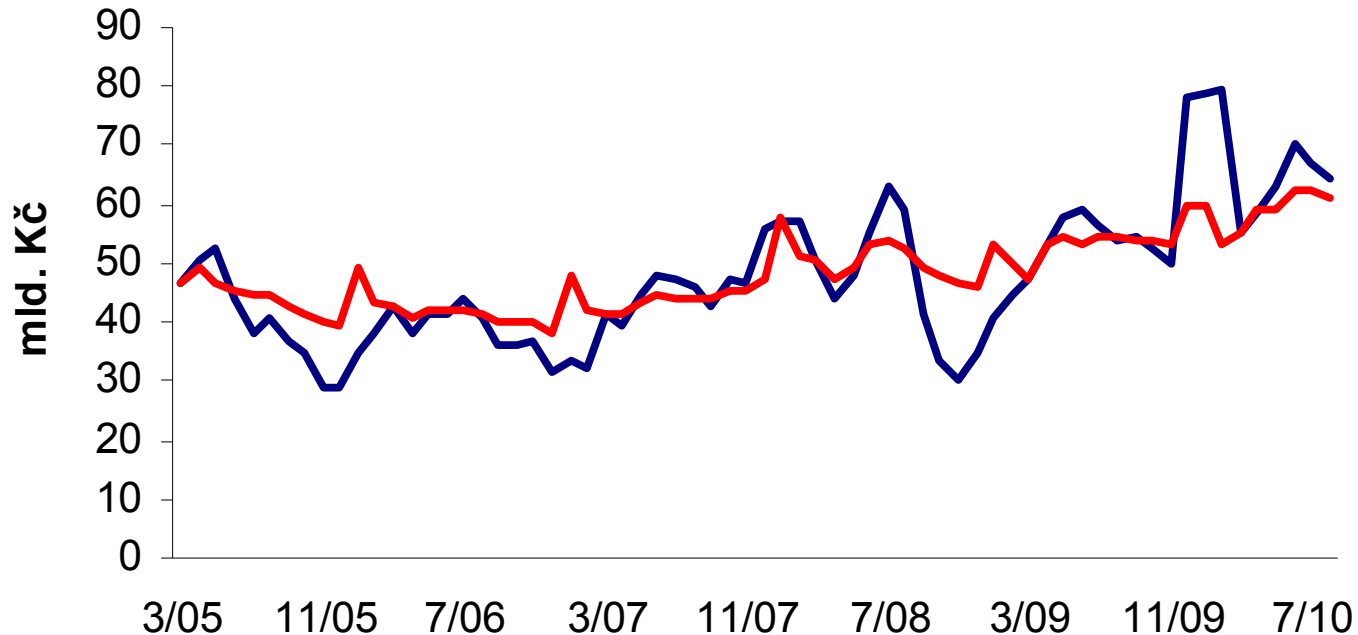
Poměry likvidity v bankovním sektoru (v %)

Pramen: ČNB

Poměrové ukazatele zůstaly během krize nezměněné

Vývoj čistého zisku v bankovním sektoru (v mld. Kč)

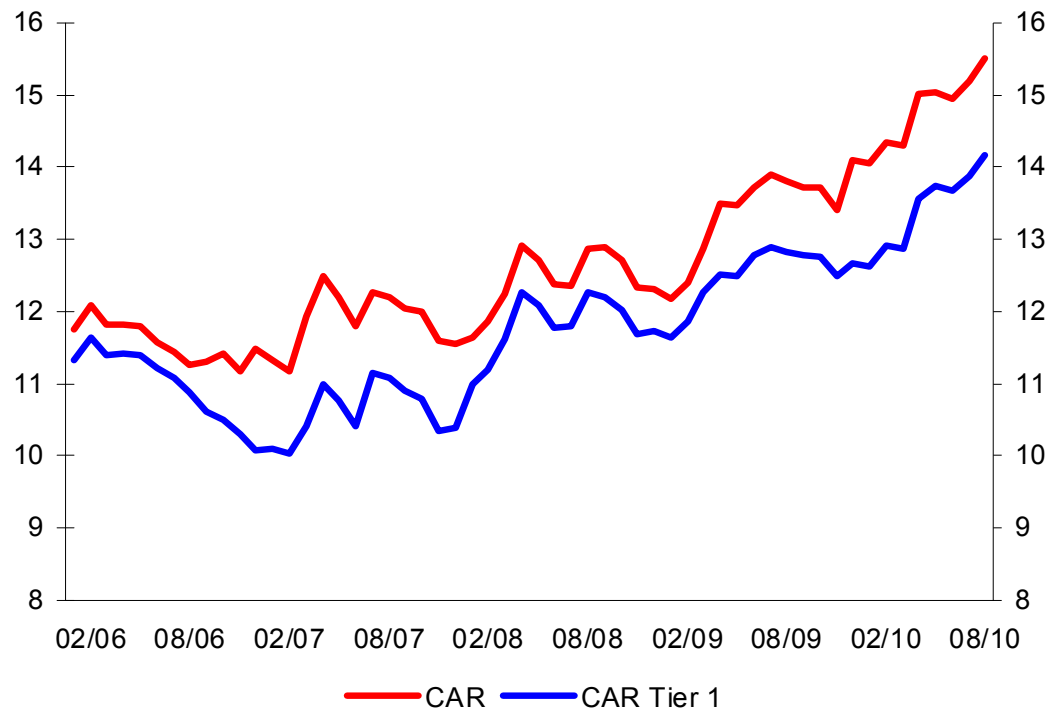

— Čistý zisk (anualiz. hodnoty přepočtené klouzavě za čtvrtletí)

— Čistý zisk (anualizovaný přepočet měsíčních dat)

Ziskovost bank i v průběhu krize rostla

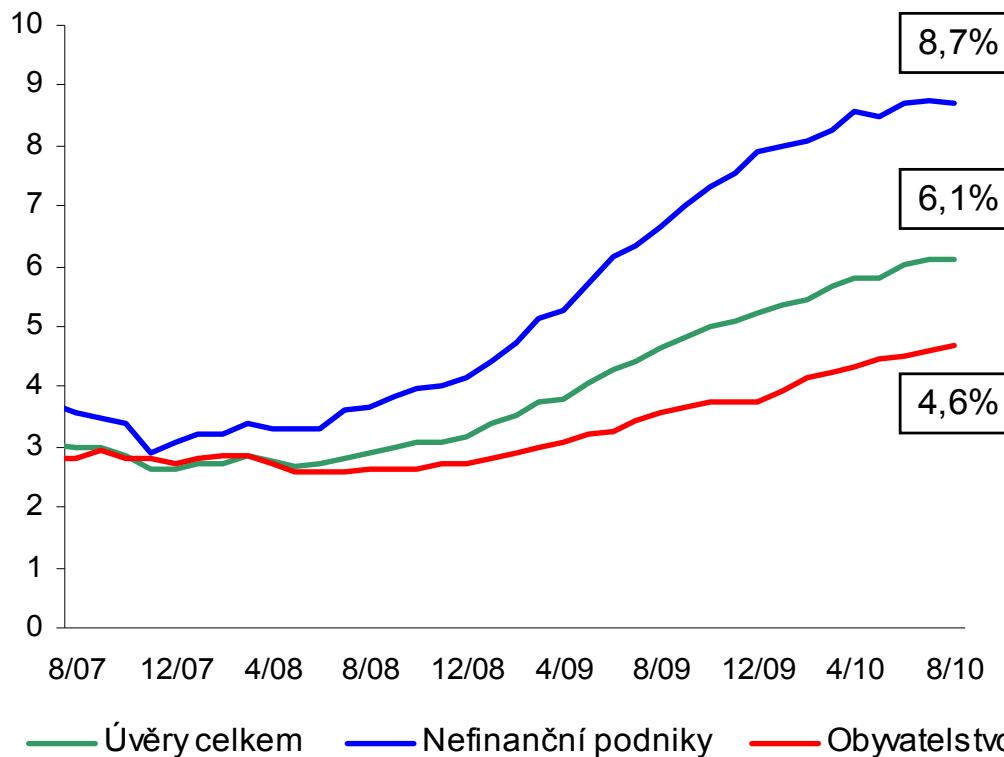
Poměr kapitálové přiměřenosti (v %)

Také kapitálová přiměřenost v průběhu krize vzrostla

Vývoj podílu úvěrů v selhání (v % na celkových na úvěrech; poslední údaj srpen 2010)

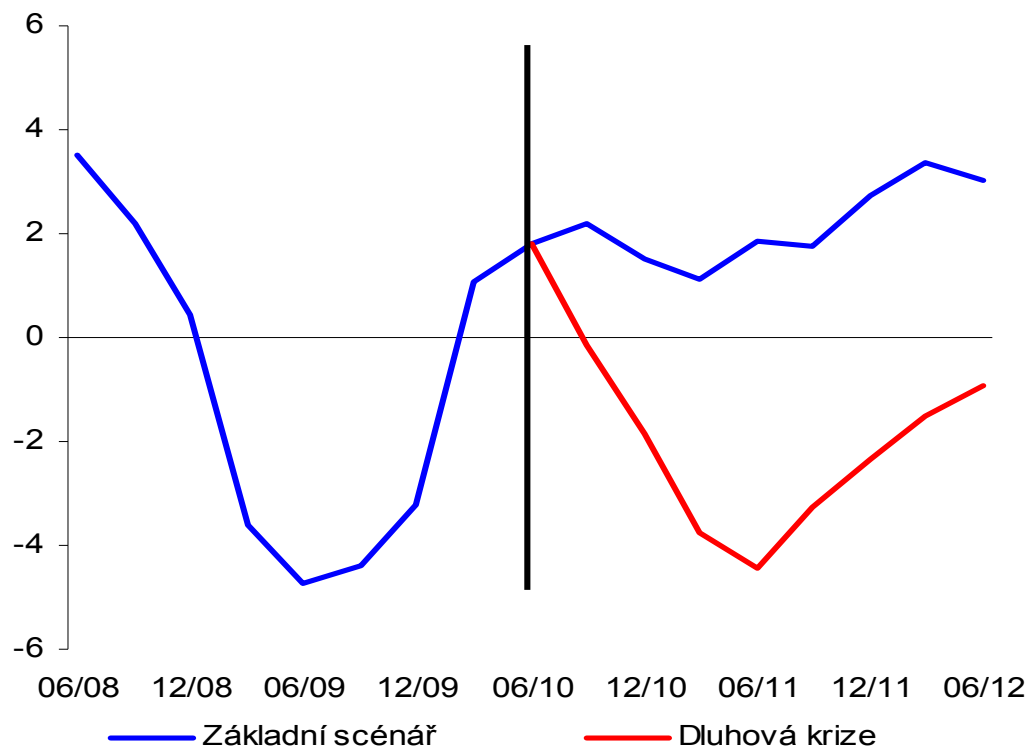

Pramen: ČNB

Podíl úvěrů v selhání roste, ale nepředstavuje systémové riziko

Zátěžové testy: HDP

(srpen 2010)

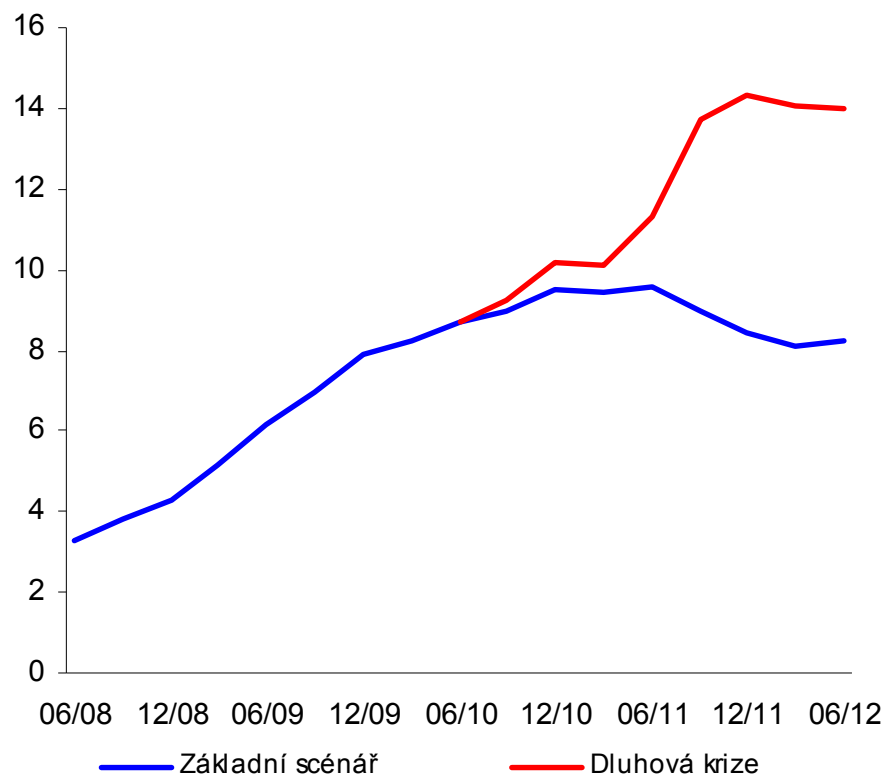

HLAVNÍ RYSY:

- Kombinace slabé ekon. aktivity v ČR i v zahraničí
- Nepříznivý vývoj na finančních trzích
- Rychlé oslabování koruny
- Růst inflačních tlaků
- Zvyšování úrokových sazeb

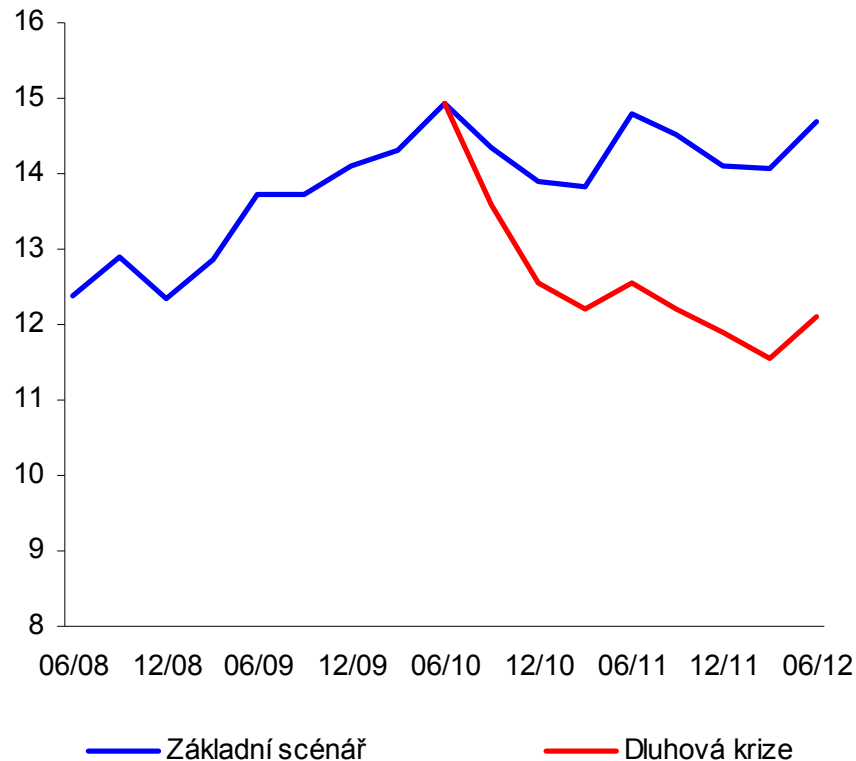
Scénář „Dluhová krize“ lze považovat za extrémní a výrazně nepravděpodobný

Průběh podílu úvěrů v selhání: nefinanční podniky (v %)

Scénář „Dluhová krize“ vede k poměrně vysokým ztrátám ze znehodnocení úvěrů nefinančních podniků

Vývoj kapitálové přiměřenosti (v %)

Agregovaná kapitálová přiměřenost se i ve scénáři „Dluhová krize“ pohybuje vysoko nad regulatorním minimem 8 %

Zátěžové testy - výsledky

- Agregovaná kapitálová přiměřenost zůstává vysoká i při extrémním a velmi nepravděpodobném vývoji
- Několik bank by se dostalo mohlo dostat do situace nedostatečné kapitálové přiměřenosti ⇒ za účelem dorovnání kapitálové přiměřenosti by musely navýšit regulatorní kapitál o necelých 3,5 mld Kč (tj. cca 0,1% HDP); z hlediska rozměru sektoru jde o nevýznamnou hodnotu

Bankovní sektor zůstává odolný vůči potenciálním negativním šokům

Bankovní sektor v ČR v roce 2010

- Bankovní sektor má dostatek zdrojů, likvidity a kapitálu; má silnou externí pozici
- Úvěry v selhání nepředstavují riziko
- Stres test (srpen 2010): bankovní sektor je odolný i vůči šokům extrémního a velmi nepravděpodobného rozsahu

Domácí bankovní sektor během krize působil jako tlumič a sám o sobě není zdrojem rizik pro ekonomiku

Aktuální vývoj bankovní regulace

Nejvýznamnější slabiny bankovní regulace 1/2

- Příliš nízké požadavky na kvalitu (schopnost absorbovat ztráty) a kvantitu (poměr k rizikově váženým aktivům) kapitálu bank
- Nedostatečná regulace rizika likvidity vzhledem k závislosti řady velkých bank na financování prostřednictvím finančního trhu (na rozdíl od financování pomocí vkladů)
- Požadavky na regulatorní kapitál nedostatečně omezovaly motivaci ke zvyšování zisku z kapitálu prostřednictvím zvětšování poměru cizích zdrojů k vlastnímu kapitálu (leverage)

Nejvýznamnější slabiny bankovní regulace 2/2

- Přílišná složitost Basel II (pokročilé přístupy k úvěrovému a operačnímu riziku atd.)
- Podcenění rozměru úvěrového rizika způsobené přehnaným spoléháním na:
  - ◆ Statistické modely měření rizik
  - ◆ Důvěryhodnost externích ratingů řady finančních nástrojů, zejména kreditních derivátů (zatímco na přelomu desetiletí se počty titulů CDOs s ratingem AAA pohybovaly v desítkách, v roce 2007 to byly již tisíce!)
- Procykličnost Basel II (tendence k zesilování úvěrového cyklu)

Cenou za větší citlivost regulatorního rámce Basel II k rizikům byla velká složitost regulatorních pravidel a jejich sklon zesilovat hospodářský cyklus

Nejvýznamnější slabiny ve výkonu dohledu

- Nesprávné priority a nesprávná alokace kapacit orgánu dohledu (podcenění důležitosti obezřetnostního dohledu)
- Přehnaná důvěra v robustnost systémů řízení rizik a vnitřní kontroly bank (tzv. light touch regulation)
- Nesprávné ocenění velikosti podstupovaných rizik v rámci druhého pilíře Basel II (euforie z finančních inovací, složitost Basel II)
- Neexistence dohledu nad významnou částí obchodních aktivit bank (expozice v úvěrových derivátech v tzv. stínovém bankovním systému)

Relativní váha *regulace* ku *dohledu* v „zavinění“ krize se v různých zemích lišila; 70:30 v USA či Německu a 20:80 v Irsku

Významná příčina krize: chování bank

- Přehnaná úvěrová expanze doprovázená nízkými požadavky na bonitu klientů
- Neadekvátní financování dlouhodobých pohledávek zdroji s kratší splatností
- Slabá správa a řízení (corporate governance) řady bank
- Neadekvátní oceňování řady finančních nástrojů
- Chamtivost (touha po zisku bez ohledu na rizika)

Lepší regulace a efektivnější dohled by zřejmě krizi nezabránily; ale např. striktnější regulace pákového poměru mohla pravděpodobně zmírnit její hloubku a tím snížit její (fiskální i ekonomické) náklady

Žádoucí cíle bankovní regulace ČR

- Rozvoj finančního trhu
- Podpora stability národního finančního systému
- Minimalizace prostoru pro deformaci konkurenčního prostředí regulatorní arbitráží
- Minimalizace regulatorních nákladů
- Podpora konkurenceschopnosti ekonomiky
- Jednoduchá pravidla

Cílem bankovní regulace je zabezpečit plynulé a bezpečné fungování finančního systému s co nejnižšími náklady

Návrhy Basilejského výboru pro bankovní dohled z 12.9.2010 (tzv. Basel III) 1/2

- Cílem návrhů je zvýšit podíl kvalitního kapitálu a objem kapitálu ke krytí rizik banky:
  - ◆ Zvýšit podíl tier 1 v regulatorním kapitálu (8 % z rizikově vážených expozic) z 2 % rizikově vážených expozic banky na 4,5 %, a to postupně do roku 2015
  - ◆ Vytvořit další kapitálový polštář tier 1 pro případ budoucího stresového vývoje na trzích z kapitálu tier 1 v objemu 2,5 % z rizikově vážených expozic, a to postupně do ledna 2019
  - ◆ Cílový stav (leden 2019): regulatorní kapitál v objemu 10,5 % z rizikově vážených aktiv z toho:
    - ▶ 7 % core tier 1
    - ▶ 1,5 % ostatního tier 1
    - ▶ 2 % tier 2

Návrhy Basilejského výboru pro bankovní dohled z 12.9.2010 (tzv. Basel III) 2/2

- ◆ Vytvoření dalšího proticyklického kapitálového polštáře (0 – 2,5 %) podle uvážení národního regulátora
- ◆ Zpřísnění definice tier 1
- ◆ Zavedení samostatného ukazatele míry zadluženosti banky (leverage) počítaného jako poměr rizikově nevážených aktiv ke kapitálu
- ◆ Zavedení ukazatelů likvidity (krytí bilančních aktiv likvidními aktivy)

Pomalý postup implementace odráží rozměr nahromaděných problémů v bankovním sektoru

Pozice ČNB k Basel III

- ČNB tuto dohodu obecně podporuje
- ČNB ke konzistentnosti implementace: efektivní dohled vykonávaný národním dohledem je předpokladem úspěšného zavedení Basel III
- ČNB k rychlosti implementace: kvalita regulace je důležitější než rychlost (má-li zabránit příští krizi)
- ČNB k bankovnímu kapitálu: prioritou je lepší nikoliv nadměrná regulace

Klíčové prvky navrhované reformy vcelku přiměřeně reagují na základní slabiny stávající regulace odhalené finanční krizí

Návrhy Evropské komise: změny regulace 1/2

- **CRD I:** zpřesňují se např. některá ustanovení, která se týkají kapitálových požadavků k úvěrovému riziku obchodního portfolia, nebo používání zajištění (účinnost od 31/12/2010)
- **CRD II:** upravuje zejména hybridní kapitál, pravidla angažovanosti, řízení rizika likvidity, pravidla pro omezení rizik investice z expozic ze sekuritizace a spolupráci dohledů (režimy dohledů, kolegia, významné pobočky, krizové řízení) (účinnost od 31/12/2010)
- **CRD III: upravuje** zejména: obchodní portfolio resekuritizaci, politiky odměňování (předpokládaná účinnost od 1/1/2011)

CRD I až III představovaly soubor dílčích změn stávajícího rámce CRD v reakci na některé nejzřetelnější projevy krize

Návrhy Evropské komise: změny regulace 2/2

- CRD IV: je dosud ve fázi konzultací, politických diskusí a práce expertních skupin; návrhy na:
  - ◆ Pravidla a indikátory řízení rizika likvidity
  - ◆ Zkvalitnění kapitálu
  - ◆ Proticyklický kapitálový polštář (capital buffer)
  - ◆ Zavedení ukazatele míry zadlužení v podobě poměru rizikově nevážených aktiv ke kapitálu (leverage ratio)
  - ◆ Regulaci rizika protistrany
  - ◆ Vytvoření jednotného kodexu regulatorních pravidel (single rule book)

CRD IV představuje ucelenější reformu CRD, která navazuje na návrhy Basilejského výboru pro bankovní dohled

Návrhy Evropské Komise: zřízení evropských orgánů dohledu (ESAs)

- Vydávání regulatorních a dohledových standardů
- Vydávání pokynů a doporučení adresovaných národnímu orgánu dohledu, případně konkrétní finanční instituci
  - ◆ V případě porušení práva EU
  - ◆ Urovnání sporů mezi národními dohledovými orgány
  - ◆ Při mimořádné situaci
- Monitorování a hodnocení vývoje na trzích

Krise se stala záminkou ke zřízení evropských dohledových orgánů

Pozice ČNB k návrhům Komise ke změně regulace 1/2

- **Likvidita:** dílčí technické výhrady k navrhovaným ukazatelům likvidity (např. ukazatel net funding ratio nezohledňuje likviditní gap v horizontu delším než 1 rok)
- **Zkvalitnění kapitálu:** ČNB vítá návrhy na zjednodušení struktury kapitálu a zrušení kapitálu tier 3, tyto návrhy EK úzce navazují na návrhy BCBS
- **Proticyklický kapitálový polštář (buffer):** problematická účinnost; správná kalibrace tohoto polštáře je velmi složitý úkol; podpora rozhodující role národních orgánů dohledu při jeho případné aplikaci; požadavky na tento polštář zařadit do pilíře 2 (a vytvořit tím prostor pro rozhodování orgánu dohledu vůči jednotlivým bankám)

Pozice ČNB k návrhům Komise ke změně regulace 2/2

- **Ukazatel míry zadlužení (leverage ratio):** užitečný, zachovat jeho jen doplňkovou roli ke kapitálové přiměřenosti založené na rizikově vážených aktivech
- **Regulace rizika protistrany:** jen dílčí technické výhrady
- **Jednotný kodex regulatorních pravidel (single rule book):** záměr sladit interpretaci EU regulatorních pravidel a odstranit národní výjimky ČNB dlouhodobě podporuje; má výhrady k plánovanému monstróznímu rozsahu a záběru tohoto kodexu (přeregulovanost, vysoké náklady na vytvoření kodexu)

ČNB má vcelku pochopení pro návrhy CRD I až IV;
zásadní výhrady však má proti administrativní
regulaci odměňování

Pozice ČNB ke zřízení nadnárodních dohledových orgánů

- Vznikly na základě nesprávně identifikovaných příčin krize
- Dílčí i souhrnné analýzy dopadů byly nedostatečné
- Vznikly ukvapeně, pod politickým tlakem a na politickou objednávku (krize byla vítanou záminkou pro jejich zřízení)
- Ztělesňují snahu nahradit administrativními zásahy a administrativním řízením přirozené a logické funkce volného trhu
- Oddělují pravomoci od (fiskální) zodpovědnosti
- Jsou nebezpečnou tendencí k vytváření kvazi-federálních orgánů

ČNB se zřízením evropských sektorových orgánů dohledu zásadně nesouhlasí

Cesty k posílení finančního trhu EU

- Fiskální konsolidace (v současnosti se ukazují silné vazby mezi udržitelným vývojem státních financí a stabilitou bankovního sektoru)
- Opatření na podporu důvěryhodnosti společné evropské měny
- Opatření na podporu konkurenceschopnosti ekonomiky (reálná ekonomika tvoří s bankovním sektorem spojité nádoby)

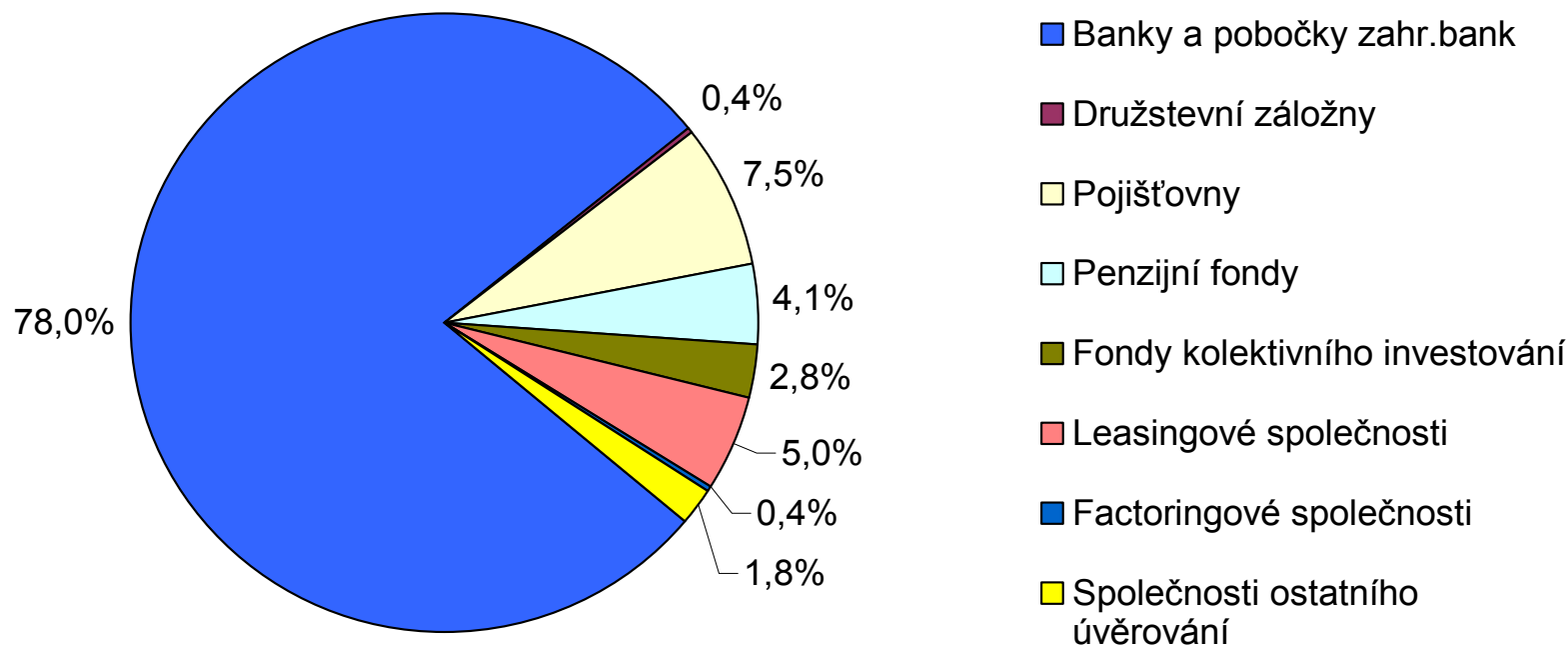
Tyto cesty posílení finančního trhu vedou mimo oblast regulace a dohledu

Hlavní rysy finančního systému v ČR

- Finanční systém ČR je založen na bankách
- Dominantní roli v bankovním sektoru hraje zahraniční kapitál (hlavně ze zemí EU)
- Velikost českých dcer je v rámci mateřských bank významná z hlediska zisku

Tyto rysy finančního systému v ČR spoluurčují zájmy ČR v této oblasti

Struktura finančního systému ČR (stav k 30. 6. 2010)

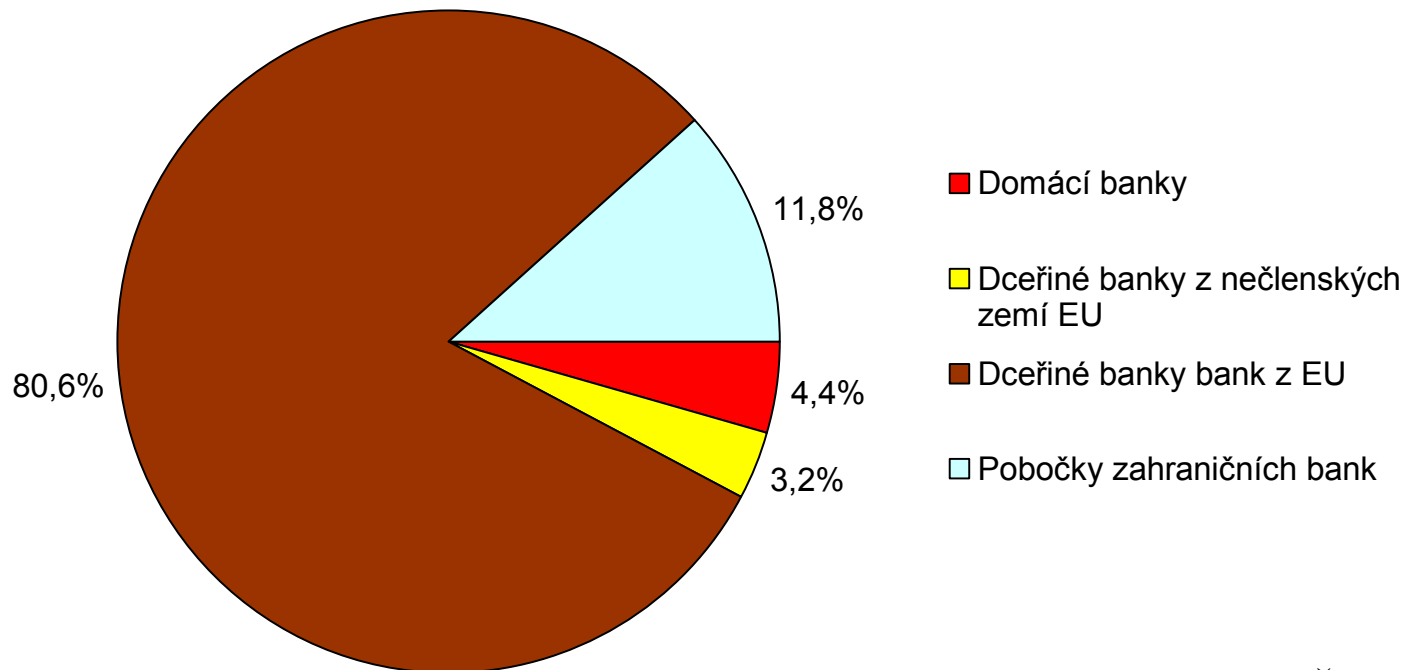

Pramen: ČNB

Bankovní sektor je páteří finančního systému v ČR

Struktura bank v ČR (stav k 30. 6. 2010)

Pramen: ČNB

V bankovním sektoru dominují dceřiné banky bank ze zemí EU

Bankovní regulace: shrnutí

- Současné návrhy na změnu bankovní regulace mohou přispět k posílení stability finančních systémů (zbývá však doladit technické a implementační detaily) a jsou vcelku v zájmu ČR
- Zřízení sektorových EU orgánů dohledu nebyl správný krok (výnosy budou malé a v horším případě záporné, náklady budou jistě značné) a není v zájmu ČR
- Z dominantního podílu zahraničních bank v bankovním sektoru v ČR vyplývají potenciální fiskální náklady (v případě, že nadnárodní skupina bude sanována z místního rozpočtu)

Vývoj v oblasti dohledu představuje pro ČR riziko, neboť přenesení pravomocí na zahraniční dohledový orgán znamená pro ČNB ztrátu kontroly nad drtivou většinou bankovního sektoru v ČR

Přijetí eura

Analýzy sladění (listopad 09) 1/3

- Ukazatele hovořící pro přijetí eura v ČR:
  - ◆ Vysoká míra otevřenosti ekonomiky
  - ◆ Velká obchodní i vlastnická provázanost s eurozónou
  - ◆ Dosažení dlouhodobé konvergence v míře inflace a nominálních úrokových sazbách (v poslední době růst úrokových diferenciálů)
- Oblasti nadále představující rizika makroekonomických nákladů, ale v poslední době náznaky zlepšení:
  - ◆ Rychlá reálná konvergence a další přiblížení tuzemské cenové hladiny k hladině eurozóny (přetrvává odstup)
  - ◆ Korelace cyklu se během krize zvýšila, ale nezvyšuje se pravděpodobnost sladění cyklů do budoucna
  - ◆ Schopnost trhu práce nasát zahraniční pracovní sílu v době růstu a snížit počet zahraničních pracovníků v době hosp. útlumu

Analýzy sladění 2/3

- ◆ Zastavení růstu celkového zdanění práce a růstu poměru minimální mzdy k průměrné mzdě
- ◆ Nominální mzdy: známky pružnosti v posledním období (nikoliv reálné mzdy)
- ◆ Dílčí zlepšení podmínek pro podnikání
- Nepříznivý vývoj z hlediska budoucího přijetí eura:
  - ◆ Výrazné zhoršení výhledu veřejných financí (nárůst strukturálního schodku)
  - ◆ Přetrvávající nejistota na finančních trzích $\Rightarrow$ snížení sladění vývoje měnového kurzu koruny s eurem a sladění výnosů s eurozónou u jednotlivých aktiv finančního trhu
  - ◆ Růst dlouhodobé nezaměstnanosti (existující strukturální problémy byly prohloubeny změnou v oblasti sociálních dávek v roce 2007)

Analýzy sladěnosti 3/3

- Oblasti vykazující problémy z hlediska pružnosti ekonomiky a její schopnosti se přizpůsobit šokům
  - ◆ Nízká a nevyhovující kvalifikace dlouhodobě nezaměstnaných
  - ◆ Vysoké náklady na propouštění z pracovních poměrů na dobu neurčitou (zejména u ukončení pracovních poměrů trvajících krátkou dobu)

V důsledku krize se připravenost ČR na přijetí eura zhoršila; nedochází k výraznému zlepšení fungování a pružnosti hospodářství; přetrvávají problémy v nastavení institucionálního rámce; zhoršuje se vývoj veřejných financí; (klady: reálná konvergence, dílčí zlepšení podnikatelského prostředí) ⇒ nejsou vytvořeny podmínky pro stanovení cílového data pro přijetí eura

Proč nespěchat s rozhodnutím o přijetí eura?

- Česká ekonomika není doposud na přijetí eura připravená – náklady členství v eurozóně by zřejmě byly vyšší než přínosy
- Přijetí eura brání vysoké rozpočtové deficity – dokud nedojde k jejich udržitelnému snížení, je debata o euru bezpředmětná
- Vlastní měna posloužila české ekonomice během krize velmi dobře – jako užitečný nárazník proti šokům
- Stávající podoba eurozóny není důvěryhodná ⇒ přitažlivost eurozóny pro země stojící mimo ni se během krize snížila

Úvahy o přijetí eura nejsou a ještě několik let nebudou aktuální

Děkuji za pozornost

Miroslav Singer
Česká národní banka
Na Příkopě 28
115 03 Praha 1

Miroslav.Singer@cnb.cz
Tel: 224 412 000